

תלז המשפיר בית לחברו, על מי חל חובת בעור, ובו ד' סעיפים:

א ^אהמשפיר בית לחברו (א) לצרף י"ד וממנו ואילף (ב) בוקנהו אחד מהדרכים ששכירות קרקע נקנה בו, (ג) אם עד (ד) שלא מסר לו המפתח חל י"ד (ה) על המשפיר לבדק, ואם משמסר לו המפתח חל י"ד (ו) על השוכר לבדק: ב (ז) השוכר בית מחברו י"ד ואינו יודע אם הוא בדוק, (ח) אם הוא בעיר (ט) שואלו אם בדקו, ואם אינו בעיר, חזקתו בדוק

רב נחמן בר יצחק אף-על-גב ידחי לה בגמרא, וכן כתבו הרמב"ם בפרק ב והרא"ש פין דמדרבנן הוא, דמאורייתא בבטול בעלמא סגי

פאר הייט

כדי אחר אין עליו חיוב בדקיה לכו"ע. וביה שאני נעלה, אם כבר החזיק בה השוכר, עליו לבזה, ח"י: (ג) על המשכיר לבדוק, ואפשר לדעת ד"א פסין ג, ובמקום שזנוחין שכן על הדקיה צריך לשלם למשכירי שכן בדקיה דמיין השוכר, והמשכיר קנהו והחזיק בו, (ד) על השוכר לבדוק, גם כן, ובשל אף שאין התחמק שלו רק של משכיר מ"מ: מסתמא הרי כמו הפקיד המשכיר, והשוכר צוהה בה צריך לטפל, ומימא משכירי בטפל גכ, מ"א בשם תוספות. ונח"י נכתב אלא של אצרי חזית שום מעשדות בתוספות, ע"ש: ש"אולו. וז"ה א"ה אשמו או בניביתו בעיר ויכל למשלאל להו, דהרי הו (נאמי) אפילו נגד חזקה

פאָר הלכה

* על המשפירי לבדקו. ומכל מקום אם אינו בעיר, על השוכר לבדקו⁸, וכדמחזק לקמן טעמי וטעמי. ג. ואחזינו: * שאלו אם בדקו. ונראה לבאורה דהקא בשאמר לו שדקו אין צריך שוב לבשל, דכיון דקאמ' לן: הבדוק צריך שיבשל, מסתמא עשה כן⁹. ומדקדק בזה לשון המחבר שכתב דהשאלה אם

צָרִיף לְדָקָדָן, מֵאַחַר שְׁלֹשֶׁת-עָמָה הִתְדָּרִים לֹא נִמְקְרוּ וְהֵם בְּרֹשֶׁת
הָיָה בְּרֹשֶׁת בַּעֲלֵה-בֵית צָדִין; אָמֵנָּה בְּתֻשׁוֹכַת בִּנְיָן-עוֹלָם סִימָן כ
מָקָם (מִשְׁבִּיתוֹ וּבִעוֹרָיו)²¹, וְלֹא גָרַע מִחֲמַם שְׂמוּעָא אַחֵר הַבְּדִיקָה
ס בְּדִיקָה בְּכִיתָּהּ הָיָה מִשְׁרֵי לְאֵלוֹ הִתְדָּרִים לְמַכְרוֹ לְמַכְרוֹ לְעַפְרָיִם,²²
הַ בְּשֹׁאֵר תְּדָרִים²³, וְכֵן בְּסֶפֶר אֲשֶׁל־אֲבֹרָהָם כָּתַב דְּמִסְתַּבְּרָא לְהַקְל
מִזְכָּר לֹו הִתְדָּר וְכָל הַחֲמֵץ הַנִּמְצָא בּוֹ²⁴ (כְּדִי לְכַלֵּל בָּהּ גַּם הַחֲמֵץ
הַיֵּשׁ וְהַשֶּׁכֶר הַנִּמְצָא בּוֹ [פִּתְחֵי תֻשׁוֹכָה]). וּמִכָּל מָקוֹם אֵף דָּאִין
זֵנוּם: כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם צָרִיף לְעִין בְּכָל דְּבַר שְׁעוּשָׁה, שְׁלֹא יִשְׁאַר בּוֹ
כָּל לְחִסְרוֹ בְּנָקָל:

בעבור וּבְדִיקָה; וְאִפְשָׁר לוֹמַר, בִּינן דְּכֹתִיב תַּשְׁבִּיחוֹ שְׂאוֹד מִבְּמִיכָם, עֶקֶר הַמִּצְוָה לְבָדֵק וּלְבַדֵּר הַחֲמִיץ מִמִּבְּתוֹ, מִשֵּׁי ח"י. כֹּל שְׁלִישִׁים יוֹם צָרִיף לַעֲזֹב כָּל דְּבַר שֶׁעוֹשֶׂה שְׂאוֹד חֲמִיץ בּוּ בִּאֲפֻן שֶׁאֵין יֻחַל לְהַסִּירוֹ בְּקֹל, ב"ח וּמִתְרַ"ל: (5) וְקִרְוָה, אֲבָל שֶׁצִּדְוֵר לֹא קָנוּ, אֲעִפִּי שֶׁמִּתְחַבֵּן הַשְׁכּוֹחַ אֵינֶן לְבָדֵק, דְּהִילֵּךְ כְּמִי שֶׁהִפְקִיד מִסָּתוּם בֵּיד אֲחֵר דְּהִלֵּךְ הַפֶּקֶד צָרִיף לְבָדֵק, מ"א, ח"י: (3) שְׁלֹא מִסֵּר לוֹ מִתְּפֻמָּת. וּמִסִּתִּית מִסָּתוּם לְבֹד אֶל הַטְּנִי כִּלְלִי, דְּהִי כִּבְלוּ מִסֵּר לוֹ שְׁמִרוֹ, דְּ"ב שֶׁס' ר"ן. וְאִם אֵין מִסֵּר הַמִּסָּתוּם לְשׂוֹכֵר תִּזְנוֹר הַפֶּקֶד וְהַשְׁמִיר, עַל הַדְּמִי לְבָדֵק בִּינן שֶׁתַּחֲמֹץ שְׁלוֹ הַמִּסָּתוּם בֵּידוֹ, אֲבָל בְּמִסָּתוּם

משנה ברורה

וְהַיְהוּדִים שֶׁהֵשִׁיגוּ אֶת הַקִּיּוֹר הַחֲמִשָּׁה לְשֵׁם, וְכָפְלוּ. וְהַיְהוּדִים יֵשׁ דְּעוֹת (ג) בֵּין הָאֲחֵרוֹנִים אִי כְדַעַת הַמַּתְכַּבֵּר אוֹ כִּי־הֵשִׁיגוּ אֲמָרִים שֶׁהוּבָא בְרָמָא, (ג) וְנִרְאָה דָּאם נִכְסֵם בּוֹ הַנִּזְכָּרִי יֵשׁ לְהַקְלִי. וְלִעֲנֵן אִם מַחֲבִיב לְבַדֵּל בְּלִיל י"ד הַחֲזָרִים שֶׁדְּעִתּוֹ לְמַכּוֹר לְמַחֵר (לְזַכְרֵי) עִם הַחֲמִשָּׁה

שְׁלֹמֹה²⁰), יֵשׁ דַּעַת בֵּין הָאֲחֻזָּוִים, שְׂדַעַת הַמְּקוֹר־חַיִּים וְהַחַיִּי־אֲדָם יִשְׂרָאֵל, וְאֶפְלוּ אִם נִמְקְרוּ, עֲדוּן לֹא הִתְחַזַּק בָּהֶם הַנְּבִי יוֹגֵם הַמִּסְתָּרִים חוֹלָק, וְנִדְעוּ דַּאִין צִירִכִין בְּרִיקָה, בְּדָבָה עֲצָמוּ שְׁמוּכֵר לְמַחַר לַעֲמֹךְ שְׁמִשְׁרִי לְמַאֲכָלוֹ לְמַחַר וְאִינוּ מַחֲבִיב לְבַעַר הַכֹּל, וְאִף כֹּהֵה בַּעַת שְׁמִי וְכֵן בְּתַשׁוּבַת חֲתָם־סוֹפֵר סִימָן קֹלָא דַּעַתוֹ לְהַקְלִל כְּשִׁמְכִים מִצּוֹת בּוֹדֵי וְכֵן פֶּשׁוּט הַמִּנְהַג, עֵין שָׁם, אִף שְׂצָרֵיךְ לְהִזָּר שֶׁיִּבְאֵר בַּעַת הַמְּכִינִיה, הַנִּמְצֵא בְּחוֹרִין וּבִסְדֻקִּין), וְלֹא יֵאמָר לוֹ בְּסִתְמָא שְׁמוּכֵר לוֹ הַחֲדָדִי לְמַחֲוֹת בִּיד הַמְּקַלִּין, הַמוּכָר בִּיּוֹם י"ג שְׁפִיר עֲדִירָה פְּטִי²⁴), כְּתָבוֹ הָאֵל חֲמִצָּה²⁵ בְּאִפֵּן שְׁלֹא

א (א) לְצִנֹּף יִיד. רוצה לומר, שהשפיר לו בייג לְצִנֹּף יִיד: (ב) וְנִתְּנָהוּ. הינו בקסר או בשטר או בחזקה או בקנין-סודרי, אֵבֶל קִשְׁעִינוּ לא קנאו באחד מהקנינים, אף-על-פי שהמפתח ביד השוכר אין צריך לבדק, דהיי לה כמו שהפקיד מפתחו ביד אחר, דאין הנפקד צריך לבדק אלא חייב בדריקה הוא על המשפיר. ודע, והמחבר סתם דבכיו (6) בנדע הדין והרב המגיד, דלא מתיבין לשוכר לבדק אלא-אם-כן יש בו תרפי לטיבותא, דהינו שגנהו באחד מהקנינים קדם התחלת יד⁽⁷⁾ וגם מסירת מפתח; ונדע התוספות (3) וסיעתם, דבמסירת מפתח לבד קדם התחלת יד חל חובת הבדיקה על השוכר, משום דאין המשפיר יכול לבדק בו שאין המפתח בידו, ולכן השילו החיוב על השוכר⁽⁸⁾. (ג) וְיֵשׁ מֵאֲחֻרוּנֵי שְׁתַּבְּי שְׂכָנוֹ הַהִמְיָר כְּשֵׁנֵהם, ואם-כן חייב בדריקה כזה על השוכר והמשפיר, (ד) והפרי חדש כתב דעקר בנדע הראשונה, מיהו, לבלי עלמא יכול האחד לעשות שליח לחברו ויוצא ידי הכל: (ג) **אם עד וכו' חל יִיד.** רוצה לומר, שבתחלת (ה) ליל יִיד, שהוא אז זמן חייב הבדיקה, היה הבית סגור והמפתח ביד המשפיר, חל עליו חובת הבדיקה, כיון שהחמץ שלו והבית צדין מצבב אצלו, (ו) ואפלו אם השוכר נכנס בדור בה בתוך הלילה⁽⁹⁾. ונדקא במשפיר, שגוף הבית צדין שלו, לכן אם גם המפתח בידו עליו משל לבדק, (ז) מה שאין בן במכר והחזיק הלוקח, כיון שאין למוכר שום זכיה בפרקע, אף שהמפתח בידו אינו אלא במפקד אצל אחר והחייב משל על הלוקח: (ד) **על המשפיר לבדק.** ואם הבית אין לו מנעול, על השוכר לבדק, כיון שהחזיק בו באחד מדרכי הקנין והוא פתוח לפניו לבדק בו נאחרונים. ועיין בפמ"ג⁽¹⁰⁾: (ה) **ואם ממשמר וכו'.** דהינו שמסר לו ביום י"ג. ואם חזר והפקידו אצל המשפיר, (ט) על המשפיר לבדק, כיון שעל-כל-פנים בתחלת ליל יִיד היה בידו. והפרי חדש כתב דעל השוכר לבדק, כיון שהמשפיר כבר מסר לו המפתח ובידו לחזר ולשל מיד: (ו) **על השוכר לבדק.** אף שאין דעתו (ט) לבדק לדור שם עד אחר הפסח. וכתבו והאחרונים דצריך לבשל גס-גס, דהמשפיר הפקיד חמצו ממשאר הבית ותכה בו השוכר, ומגל מנסה המשפיר יבשל גס-גס בהדיא: (ז) **השוכר בית מחברו ביי.** רוצה לומר, (י) ביום יִיד, או בתוך ליל יִיד לאחר שכתב עבר זמן שהיה יכול המשפיר לבדק ביתו באותו זמן: (ח) **אם הוא בעיר.** והוא הדין אם אשתו ובני-ביתו בעיר יכול למשאל להו, דהרי הם נאמנים אפלו בגד התורה, כמו שכתוב סעיף ד: (ט) **שואלו אם בדקו.** דאף-על-פי

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

[illegible]

הלכות פסח סימן תלו תלח

(י) *ומבטלו *כלבו ודיו: ג' הממשקיר בית לחברו (יא) בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק, (יב) על השוכר לבדק, ואינו מקח טעות, ואפילו במקום שבדקים בשכר, (יג) שהרי מצוה הוא עושה: הגה (ו) [ו] (יד) *ויש אומרים דצריך להחזיר לו שכר הבדיקה (טו) הואיל והתנה בהדיא שיהיה בדוק (המגיד פ"ב ומשמע לעיל סימן יד): ד (טז) 'בית' (יז) שהחזק שלא בדקו הממשקיר, ואמרו אשה או עבד או קטן (ח) אנו בדקנוהו, (יח) הרי אלו נאמנים, והוא שיהא קטן (ט) שיש בו (יט) דעת לבדק:

תלח עבד שנקנס למקום בדוק וכפר בפיו, ובו ב' סעיפים:

א *עבד שנקנס לבית בדוק (א) וכפר בפיו, ונקנס אחריו (ב) ומצא פוררין (ג) אפילו כדי כל הכפר,

א מימרא ודבא
פסחים *

באר היטב

[ו] *ויש אומרים דצריך להחזיר לו שכר הבדיקה (טו) הואיל והתנה בהדיא שיהיה בדוק (המגיד פ"ב ומשמע לעיל סימן יד): ד (טז) 'בית' (יז) שהחזק שלא בדקו הממשקיר, ואמרו אשה או עבד או קטן (ח) אנו בדקנוהו, (יח) הרי אלו נאמנים, והוא שיהא קטן (ט) שיש בו (יט) דעת לבדק:

שערי תשובה

[ו] *ויש אומרים דצריך להחזיר לו שכר הבדיקה (טו) הואיל והתנה בהדיא שיהיה בדוק (המגיד פ"ב ומשמע לעיל סימן יד): ד (טז) 'בית' (יז) שהחזק שלא בדקו הממשקיר, ואמרו אשה או עבד או קטן (ח) אנו בדקנוהו, (יח) הרי אלו נאמנים, והוא שיהא קטן (ט) שיש בו (יט) דעת לבדק:

משנה בוררה

שדרך הנשכר לבדק (יא) בתחלת ליל י"ד בתקון חכמים, וכל אחד מישראל בחזקת כשר הוא ומן הסתם בדק כבר, אף על-פי-כן צריך לשאול, לפי שכל השנה (יב) היה הבית בחזקת שיש בו חמץ, ובחזקה זו שמן הסתם בדקו אתה בא להוציא מחזקת חמץ, אין אנו סומכין על החזקה לבתחלה במקום שאפשר לבדק: (י) *ומבטלו כלבו. דאף על-פי שהחמץ אינו שלו, מסתמא הפקדו הממשקיר כשיצא ממנו וזכה בו השוכר, וכמו שכתבנו למעלה: ג' (יא) בחזקת בדוק, הינו כ"ד שמשקמא היא בחזקת בדוקה, וכ"ל, (יג) והוא הדין כשאמר לו הממשקיר בפרוש שהיא בדוקה: (יב) על השוכר לבדק ואינו מקח טעות. אף דבנדא (יד) ביום י"ד החיוב על הממשקיר לבדק, מכל מקום אי ליטא קטן, משל על השוכר לבדק, ולא אמרין דהוא טעות במקח דהא שכרו בחזקת בדוק, משום דניחא לה לאגש להתעבד מצוה בחזקת בדוק, ואמרין דאפילו הני ידע שאין הבית בדוק, והוא מקום שדרך לשכר לבדק, אפילו הכי היה קונה הבית, ומה שהוא מצוה עתה (טו) הוא מחמת דבר אחר, דאשכח ביחא דשפירא מזה וכי האי גונא: (יג) *שהרי מצוה הוא עושה. וידעו זו (טז) אין צריך הממשקיר להחזיר לו הדמים שהוציא בעד הבדיקה, שהרי לא התנהו למשכיר כלל, דמצוה בלחוד הוא דרמא עלה וליכא חיובא דממונא עלה כלל נ"ר: (יד) *ויש אומרים דצריך להחזיר וכו'. הינו, במקום שבדקין בשכר והוציא מעות על זה. וגם לדעה זו לא הרי מקח טעות אפילו כשהתנה בהדיא שיהא בדוק ואינו בדוק⁽¹⁾, אלא דסבירא להו דאף שדעתו היה שאפילו אם לא יהיה בדוק לא יבטל המקח, מכל מקום לא היה בדעתו למחל על המעות שיוציא על הבדיקה⁽²⁾: (טו) הואיל והתנה וכו'. אבל (יז) בסתמא, אף בשכרו ביום י"ד שחזקתו בדוק, לכלי עלמא אינו צריך לשלם לו. ולדינא פסקו (יח) האחרונים בדעה קמחא דבכל גוני אינו צריך לשלם לו, דיכול לומר לו: קים לי בדעה זו, והמציא מחברו עליו הראיה: ד (טז) בית וכו'. קא אדלעיל, שהשכיר לאחר שכבר נכנס יום י"ד והחייב על הממשקיר לבדק, אלא שידע לנו שלא בדק, כגון שהיה לדרכו ואינו בעיר, ואמרו (יט) אחד מבגדי ביתו, כגון עבד או אשה או קטן, שהם בדקוהו, נאמנים, ואין צריך השוכר שוב לבדק: והטעם, משום (כ) בדדיקת חמץ ודבונן, דמן התורה בבטול סגי, ועל-כן האמנים חכמים גם לאו⁽³⁾, ולפי זה אין להקל בזה אלא קדם שהגיע שעה ששית שכול השוכר לבטל, (כא) אבל לאחר שהגיע שעה ששית שאין בידו לבטל, שוב אין לסמוך על אלו וצריך לבדק: (יז) שהחזק שלא בדקו. ואפילו היה שם ודאי חמץ, (כב) גם-כן נאמנים אלו שאמרו שדקוהו ובררו אותם: (יח) הרי אלו נאמנים. ואף דבדעבד אין אמרו שדקו אין צריך לחזר לבדק, מכל מקום לבתחלה (כג) אין נכון לצוות לאל לבדק⁽⁴⁾, שהבדיקה יש בה טרח גדול ויש לחש ששם יתעצלו⁽⁵⁾: (יט) דעת. הינו (כד) שהגיע לחנוף:

א (א) וכפר בפיו וכו'. ואפילו (ב) אם היה הכפר קטן שייכל עבד לאכול, ואפילו בשל חמץ, אפילו הכי לא תלין לקלא משמע ספקא דרבנן, משום דכיון דידיעין בודא שהעבד גר החמץ לפניו, אין ספק מוציא מיד חזקת ודאי אסור: (ב) ומצא פוררין. אבל אם מצא פוררין לא תלין לבדק, אלא שישלם אין צריך בדקה, דתלין דהוה הכפר שהכניס העבד. ודוקא בבטל, (ג) אבל בלא בטל, דהוא מלמא דאורייתא, לא תלין להקל וצריכין לבדק עדן כל הבית⁽⁶⁾, אם לא שהכירו שזהו שנטל העבד: (ג) אפילו כדי כל הכפר. וכל-שכן אם היו רק מעט פוררין, תצווה לאל לבדק⁽⁷⁾, שהבדיקה יש בה טרח גדול ויש לחש ששם יתעצלו⁽⁸⁾: (יט) דעת. הינו (כד) שהגיע לחנוף:

שער הציור

(יא) לבוש: (יב) מגדאברהם: (יג) הנ"ר, ובאופן זה פליג הש"א אומרים שבסמך: (יד) הנ"ר, והעתיקו מהגון אברהם, והשמיטו מה שכתב 'אי אמר לא בעינא למעבד מצוה'⁽¹⁰⁾, דבחדושי הריטב"א כתב בשם הרמב"ן דאי איהא בכתא כפינן לה על זה: (טו) נש"י: (טז) כן פסח הגר' דהתחבר סתם בדעת הנ"ר: (יז) עין בבאר הגר' שמצדד לומר דמסוף דברי המגיד בשם הרמב"ן משמע דאפילו בסתמא, הואיל דחזקתו בדוק צריך לשלם לו, אכן כעת שגדפס חדושי הריטב"א על פסחים, מוכיח שם בהדיא ממה שכתב שם באנך בשם הרמב"ן דדוקא כשהתנה ולא בסתמא: (יח) הב"ח חזק' יעקב ואלהי כהן ושא: (יט) כן מוכח מתוספות ערוכין ל"א עמוד ב דבור המתחיל 'צאן', והעתיקים הגר"ו, וכתבו שם דאם שלח לקטן למקום אחר לבדק אינו נאמן⁽¹¹⁾, אמנם מתוספות פסחים דף ד עמוד ב משמע דעקר מה שהאמנים משום דבדק לבדק, ואם-כן אין נאמאמנה, גם בחזק' יעקב לעיל בסימן חלב סעיף קטן י כתב דמשמעות האחרונים אינו בחוספות דערוכין: (כ) גמרא: (כא) עלת שבת ואלהי כהן וטגרי: (כב) כן משמע מהגון אברהם וכן משמע מהגון אברהם ביוה"דעה סימן קכז בסופו, עין שם, ודלא כחזק' יעקב דמחמיר בזה: (כג) חזק' יעקב סימן חלב סעיף קטן י ושארי אחרונים: (כד) אחרונים: (ה) ב"ח חזק' יעקב וחקי"ת וטגרי: (ז) חזק' יעקב ומאמר מרדכי מדברי הטור לקטן סימן חלב. וכן בחסד-משה דהוה דוקא בכפר גדול, אבל בקטן הרי ספק-ספקא וישרי אף בלא בטל: מיהו הפרי"מגדים מצדד להחמיר בכל ענין:

הַלְכוּת פֶּסַח סִימָן תְּלוּ תַלַּח

ביאורים ומוספים

[שעה"צ ס"ק יד]

אי אמר לא בעינא למקדב מצוה⁽¹⁰⁾.

10 שם (ס"ק ה) כתב המג"א, שגם באופן שהמשכיר בעיר אלא שאינו רוצה לבדוק, אינו מקח טעות, כיון שנוח לו לאדם לעשות מצוה בגופו ובממונו.

[משנ"ב ס"ק יד]

אָפּלוּ בְּשִׁהֲתָנָה בְּהִדְיָא שְׁיֵהָא בְּדוּקָא וְאִינוּ בְּדוּקָא⁽¹¹⁾ וכו', מִכָּל מְקוֹם לֹא הָיָה בְּדִעְתּוֹ לְמַחֵל עַל הַמְּעוֹת שִׁיִּצְיָא עַל הַבְּדִיקָה⁽¹²⁾.

11 וראיה לדבר כתב בביאור הגר"א (ס"ק ז), מכך שהוצרכה הגמרא (פסחים ד, ב) לומר שטעם הדבר שאין זה מקח טעות הוא משום שנוח לאדם לעשות מצוה בממונו, והרי לכאורה הטעם פשוט יותר, שהרי טעות זו אינה בגוף המקח, וכל טעות שאינה בגוף המקח אין דינה כמקח טעות (כמבואר בשו"ע חו"מ סי' רלב סי"ה) וברמ"א שם, אלא מדובר באופן שהתנה במפורש שהבית בדוק, ולכן רק משום שהבדיקה דבר מצוה היא אין זה נחשב כמקח טעות.

מאידך, המקור חיים (ביאורים ס"ק ז) כתב, שאם הבית אינו בדוק נחשב הדבר כטעות בגוף המקח, שכיון שיש איסור לדור בתוכו מחשש שמא יבוא לאכול את החמץ שימצא בו, ואינו ראוי לדירה בלא שיוציא השוכר התצאות על כך, נחשב הדבר כטעות בגוף המקח. נראה בכתבי קהלות יעקב החדשים פסחים סי' ס, שהוכיח שאין איסור לדור בבית שאינו בדוק מחמץ, אפילו לדעת התוס' שהובאה לעיל (סי' תלא ס"ק ב) שטעם תקנת הבדיקה הוא מחמת החשש שמא יבוא לאכול את החמץ שימצא.

12 וכעין זה מצינו לענין שימוש בחפצי מצוה של חבירו ללא רשות, שכתב הרמ"א לעיל (סי' יד ס"ד) שאף על פי שהשו"ע (שם) התיר ליטול את טליתו של חבירו, מ"מ אסור ללמוד בספרי חבירו שלא ברשות. וביאר המג"א (כאן ס"ק ו), שכיון שהם ניוזקים על ידי השימוש, הרי בדבר שיש בו חסרון כיס יש לומר שלא נוח לאדם שיעשו מצוה בממונו ויפסידוהו.

אמנם, לענין השוכר בית בחזקת שיש בו מוזהר ונמצא שאין בו מוזהר, כתב הרמ"א (יו"ד סי' רצא ס"ב) שקבע השוכר את המוזהר ואין זה נחשב מקח טעות [משום שנוח לאדם לעשות מצוה בממונו], ולא הזכיר שיש אומרים שיחזיר המשכיר לשוכר את הוצאות דמי המוזהר, ויישב המג"א (הנ"ל) ששונה תשלום מעות עבור מוזהר, שאינו נחשב כהפסד מעות, שהרי קיבל בעד המעות 'מוזהר', ולכן לכל הדעות אינו מחזיר לו את דמי המוזהר. והוסיף המחצה"ש (שם), שאף על פי שכשיצא השוכר מהבית אסור לו ליטול עמו את המוזהר, כמבואר בשו"ע שם, מ"מ הרי כתב הרמ"א שם שהוא יכול לתבוע מהבא אחריו את דמי המוזהר.

[משנ"ב ס"ק טז]

וְעַל־כֵּן הָאֱמִינוּם חֻקִּים גַּם לְאֵלֹהִים⁽¹³⁾.

13 אולם אדם שאינו שומר מצוות, כתב רבינו מנוח (פ"ב מהל' חמץ ומצה הי"ז) שאינו נאמן על הבדיקה.

[שעה"צ ס"ק ט]

וְקָבְיוּ שֶׁם דָּאָם שֶׁלָּח לְקַטֵּן לְמִקְוֶה אֶחָד לְבִדּוֹק אֵינוֹ נֶאֱמָר⁽¹⁴⁾.

14 ובטעם הדבר כתבו, שדוקא בבית שלהם האמינו, משום שמוטלת עליהם חובת הבדיקה, מה שאין כן בבית אחר, שאין הבדיקה מוטלת עליהם.

[משנ"ב ס"ק יח]

אֵין נִכְוֵן לְצוּת לְאֵלוּ לְבִדּוֹק⁽¹⁵⁾ וכו', וְיֵשׁ לְחַשׁ שְׂמָא יִתְעַצְלוּ⁽¹⁶⁾.

15 ואף אשה המתגוררת לבדה, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פניד אות כד, פסקי שמועות עמ' כא) שעדיף שאיש יבדוק עבורה.

16 היינו כמו שביאר לעיל (סי' תלב ס"ק ח), שיש לחשוש שלא יבדקו יפה.

[ביה"ל ד"ה ומבטל]

דְּתוּ הָיִי הַבְּדִיקָה נֶקַּם מִדְּבַנְךָ וְסִימָכִין לְהַקֵּל בַּסַּפָּא⁽¹⁷⁾, וְעֵינִי בְּפִרְמָנֶיךָ שְׂמִיכָה⁽¹⁸⁾ לְעֵינִי בְּשׁוֹלֵם⁽¹⁸⁾.

17 אמנם, לגבי בית בדוק שנכנס לתוכו עכבר עם מאכל שהוא ספק חמץ ספק מצוה, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תלט ס"ק ב) שגם אם ביטל את החמץ צריך לחזור ולבדוק את הבית [ונכתב שכן היא משמעות דברי השו"ע שם (ס"א)], ואין אומרים בזה 'ספק דרבנן להקל', כיון שעיקר התקנה היתה על מצב של ספק, ולפיכך החמירו בה יותר משאר ספיקות דרבנן. וביאר הגר"ש אייערבך (הליכות שלמה פסח פ"ה ארחות הלכה הע' 102) ששונה ספק במציאות [כגון במקרה של עכבר] מספק בדיו [כגון במקרה של משכיר ושוכר]. כמבואר בלחם משנה פ"ב מהל' חמץ ומצה הי"ג, שכיון שתקנת הבדיקה היתה לגבי ספק במציאות, החמירו לבדוק גם בספק, מה שאין כן בספק בדיו [כגון כאן, שבגמרא (פסחים ד, א) לא הוכרע הדיון].

18 שם (א"א ס"ק ד) כתב, שלפי דעת הרמב"ם (פ"ו מהל' שכירות הי"ה) שהובאה בסמ"ע (חו"מ סי' שיג ס"ק ה) שדבר הפקר המונח בבית המושכר לאחר, וזכה בו המשכיר ולא השוכר, אם כן השוכר אינו זוכה בחמץ שהפקיר המשכיר כשיצא מהבית, ומן התורה לא נתחייב בביעור, ולכן אינו צריך אפילו לבטל. אלא שהטור (שם שם (רס) והשו"ע (שם ס"ד) פסקו כדעת הרא"ש (שו"ת כלל א סי' א) שגם השוכר קונה על ידי החצר המושכרת לו, ולכן לדעתם צריך השוכר לבטל.

[ביה"ל ד"ה בלב]

הָפֵךְ יִדְעֵשׁ דְּעוֹת אֵי בְּטוֹל סִיָּי בְּלֵב אִי דְּנָקָא בְּפִה⁽¹⁹⁾.

19 שהטור כתב (סי' תלו) שאף על פי שנהגו לומר 'כל חמירא וכו'', אין הדבר מתקנת חכמים, ודי בביטול בלב. מאידך, הבי"י כתב (סי' תלד) שתקנת חכמים היתה לבטל בפה, וכמבואר בירושלמי (פסחים פ"ב ה"ב).

סימן תלח

עֶכְבֵּר שֶׁנִּכְנָס לְמִקְוֶה בְּדוּק וְכֶפֶר בְּפִיו

[משנ"ב ס"ק ב]

וְצִרִיכִין לְבִדּוֹק עֵינֵין כָּל הַיּוֹמָת⁽¹⁾.

1 ואם בדק ולא מצא, כתב השו"ע לקמן (סי' תלט ס"ב) לענין עכבר שנכנס לבית עם ככר, ובדק את הבית ולא מצא את הככר, שאינו צריך לחזור ולבדוק, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק ט), שכיון שבדק ולא מצא יש לתלות שהעכבר אכל את הככר, ואם כן גם כאן יש לתלות שהככר שנמצא בתחילה הוא הככר שהכניס העכבר. וראה מה שכתבנו שם.

הלכות פסח סימן תלח תלט

י באר הגולה

ב פן קחבו שם
התוספות והר"ן וכן
קמב טעור ג בעניא
שם בקמרא ולא
נפשטא, וקמב
רמב"ם פקדון ב
דצריך להורידו וכו'

(ד) צריך לחזור (ה) הפית אחר הכפר שהכניס, לפי (ו) שאין דרכו של (ז) עכבר לפרר, והגוי פרוירין מעלמא אהו ולא מאותו כפר; אבל אם חינוק נכנס לבית בדוק וכפר בקירו ונכנס אחריו (ז) ומצא פרוירין, אינו צריך לחזור ולבדק, (ח) שחוקתו שאכלו ואלו הפרורין ששפלו ממנו בשעת אכילה, (ט) שדורך התינוק לפרר. בגוש אומרים (י) שאם אין בפרורין כדי כל הכפר (יא) צריך לחזור ולבדק; (יב) עכבר נכנס ויצא השמיט הרב הואיל ולא שכיחי: ב (יג) ביצית חמץ למעלה על הקורה, (יד) מחיבין אותו להביא סלם להורידו מפני שפעמים יפל מהקורה, אבל אם היה חמץ (יז) בבור אין מחיבין אותו להעלותו, אלא (טו) מבטלו בלבד (טז) וידי:

תלט דין מי שבדק ולא מצא מספר כפרות שהניח, ובו ד' סעיפים:

א *תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ, (א) ובא עכבר (ב) ונטל ולא ידענו אם נטל חמץ או אם נטל מצה, ונכנס לבית בדוק, (ב) צריך לחזור ולבדקו (מיהו, אם הכפר קטן שכול העכבר לאכל, (ג) תלינן להקל שאכלו ואינו צריך לבדק) (טו), (ד) שפל (ז) הקבוצ, כמחצה על מחצה.

באר היטב

שאכלו, מ"א: (ה) ביצית חמץ. אבל פחות מביצית א"צ סלם להורידו וסגי בבטול, ח"י:
(ב) ונטל. דוקא שנטל בפנינו, עין י"ד סימן קי סעיף ג:
(ג) הקבוצ. ואם נתערבו הצבורים זה בזה, לא מקרי קבוצ:

באר הלכה

להחזיר וכו'. עין בפני חדש שכתב דהמחבר וגם הג"ה לא מירי כי אם בסתמא, או שאמר המשפיר שהוא בדוק והשוחר שחק, אבל אם התנה השוכר עמו בהנאה עליונות שיהא בדוק הרי בטול מקח לכלי עלמא, ומה שכתב בגמ"ה שהוא מדברי הנכ המגיד בשם הרמב"ן הואיל והתנה עמו בהנאה, לא דוקא קאמר, אלא ודאי לומר שהמשפיר אמר שהוא בדוק ומסתמא גם דעת השוכר היה באופן זה לשכור, והנה כן בה לחודשי מהרים חלאנא (שהנה) מחלמירי הרשב"א שכתב בהנאה פדבריו לדינא, אכן בפרוש דברי הרמב"ן שהעתיק הרב המגיד ראיתי בחדושי הרשב"א (שהעתיק שם גם-כן דברי הרמב"ן בארבה) שהרמב"ן מפרש שהנאה בהנאה השוכר, ואפילו הכי לא הרי מקח טעמיה, דאמרין דאין זה קפידא גמירא הואיל והוא מלמא דמנהג ולבסוף משלם לו, עין שם. שוב מצאנו במקור"סים שכתב בפשיטות דהעקר לדינא כפרי חדש דאם התנה תנאי גמיר הרי בטול מקח, ועליבן צריך עיון לדינא:

(ב) ולבדק. אותו הסדר ששם נכנס, ואם לא ידענו לאיזה חדר נכנס, הינו ב' בתיים ר"ס תל"ט ס"ב, מ"א: (ג) עכבר לפרר. וה"ה קלב ותרגול, אחרונים: (ג) שחוקתו שאכלו. אפילו לא בשלו, ב"ח, א"י, ח"י: (ד) צריך לחזור ולבדק. ואם יש בו דעת, נאמן לומר

משנה ברורה

בדואי לא תלינן שאכלו ונפל ממנו הפרורין בעת אכילתו:
(ד) צריך לחזור ולבדק וכו'. ודוקא שנאינו עכבר נכנס עם חמץ, אבל מצא סתם חמץ בבית אחר בדיקתו אין צריך לחזור ולבדק כל הבית בשביל זה [מקור חיים]: (ה) הפית. עין מגד אברהם דבית פרושו חדר, ואין צריך בדיקה אלא אותו חדר שנאינו שנקנס לשם, (ג) אבל שאר חדרים הפתוחים לאותו חדר תלינן להקל, ואין צריך לבדקם אם בשל החמץ או שהיה הכפר קטן. ואם לא ידענו כלל לאיזה חדר נכנס, עין סימן תלט סעיף ב בהג"ה ובמה שכתבנו שם: (ו) שאין דרכו. (ז) והוא הדין קלב או תרגול אין דרכן לפרר: (ז) ומצא פרוירין. ודוקא באופן זה שמצא פרוירין, שרגלים לדבר שאכלו, אבל לא מצא פרוירין

(ס) אין לתלות שאכלו, דאין ספק מוציא מידי ודאי חמץ, וצריך לחזור ולבדק אותו חדר שרצה שנקנס שם התינוק. ודוקא בתינוק שאין בו דעת, אבל בגוש בו דעת, נאמן לומר שאכלו פלו^(א) [מ"א]: (ח) שחוקתו שאכלו. ואפילו (ו) לא בשלו: (ט) שדורך התינוק לפרר. ולדעה זו אין נפקא-מנה בין אם היה רק מעט פרוירין, (י) בין אם היה כדי כל הכפר: (י) שאם אין בפרורין וכו'. דאי לא כן תלישין שמא שרי התינוק: (יא) צריך לחזור ולבדק. והעקר (כ) סבבא ראשונה, (ט) אף אם לא בשל ויכר עבר חמץ, שאין יכול לבטל, יש להחזיר לחזור ולבדק. כתב המקור"סים, דעבדים שנקנס עם חמץ בבית הבדוק, (י) אין צריך לחזור ולבדק הפית, ודוקא בעכבר בתינוק חלישין, שדרכן להטמין, מה שאין בן עבדים אין דרכן בכך, אלא או לאכלו או להוליכו לביתו: ב (יב) ביצית חמץ. משמע, אבל בפחות מביצית אין צריך סלם להורידו וסגי בבטול^(ג) [ח"י], (יב) ויש מקפסקין בזה: (יג) מחיבין אותו. אפילו נודע לו קדם זמן אסורו, דאז מהני בטול שלא יעבר בכל ינאה, אפילו הכי הצריכוהו נכנס להורידו ולבעור, שמא יפל בתוך הפסח מן הקורה ויבוא לאכלו. וכל-שכן אם נודע לו לאחר זמן אסורו ולא בשל מקדם, ואז שוב לא מהני בטול, דבדואי צריך להורידו ולבעור: (יד) בבור. אפילו אין בו מים. ואם דרכו (יז) להשתמש שם כל השנה, מחיב להעלותו ולבעור: (טו) מבטלו בלבד וכו'. ודוקא שפפל שם מאליה, דחשיבין לו כחמץ שנפל עליו מפלס^(ה), (יג) אבל להטמין בידים על דעת שישאר שם עד אחר הפסח אסור, ואפילו בטול לא יועיל, אלא צריך להוציא ולבעור ביד: (טז) וידי. ואם נודע לו אחר זמן אסורו (יד) דאז לא מהני בטול, צריך להוציא ולבעור:

א (א) ובא עכבר ונטל וכו'. השעם, שפל קבוצ כמחצה על מחצה דמי. (א) ודוקא שנטל העכבר בפנינו מקום קביעות, דאי נטלו העכבר שלא בפנינו הרי דינו כאלו פרש שלא בפנינו, דאמרין 'כל דפריש, מרבא פריש'^(א): (ב) צריך לחזור ולבדקו. מדסתם המחבר משמע דאפילו כפר בשל החמץ, דתו הרי בדיקה מדבקין, אפילו הכי לא אמרין בזה ספקא דרבנן לקלא; והטעם לזה, משום דתחלת תקנתם הנה בבדיקה על הספק, לכן התמירו בספקן יותר משאר ספקות של דבריהם^(ב): (ג) תלינן להקל. דהרי ספק-ספקא: שפא נטל מצה, ואם תמצ' לומר חמץ, שפא אכל^(ג), ואין צריך לחזור ולבדק הפית אפילו אם צדק לא בשלו. ויש דעות באחרונים אם גם המחבר מודה לזה או לא, ולידינא יש לסמוך על הכרעת הרמ"א, ובפרטות כשבטלו [ח"י]. ועין בפרי-מגדים שכתב, דלכתחלה בדואי מהנכין שייבטל ולא לסמוך על ספק-ספקא לבד: (ד) שפל קבוצ וכו'. ואם נתערבו הצבורים זה בזה (ג) תו לא מקרי קבוצ, כיון שאינו עומד החמץ

שער הציון

(ג) וכן כתבו המקור"סים והגר"ז, דלא כחז"ני: (ד) ב"ח ומגן-אברהם בשם רוקח: (ה) ט"ז: (ו) אחרונים: (ז) כן כתב הפת"י וסוף במסקנתו: (ח) אליה ובה בשם נחלת-צבי ופירי חדש: (ט) הגר"ז: (י) והשיג על ה"י שכתב בהפסד^(א): (יא) עין פרי-מגדים ושלחן-צדק הגר"ז. ומהשלחן-צדק אין ראיה, דאפשר דמשום סיפא נקט: (יב) הגר"ז ופשוט: (יג) אחרונים: (יד) ודוקא כשלא בשל חמץ מקדם, אבל אם בשל בנפשו כנהוג מהני אף לזה, אף דאז לא ידע מזה [ט"ז]: (טז) מגן-אברהם ושי"א: (ז) בן משמע בלבד וכו"כ שי"א: (ג) מגן-אברהם ושי"א: